

Satversmes tiesa

Kopsavilkums

• Lieta Nr. 2024-20-01

• 23.05.2025.

Satversmes tiesa 2025. gada 20. maijā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2024-20-01 “Par Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes atļaušanas likuma 1. un 4. panta un Pašvaldības domes vēlēšanu likuma 1. panta trešās daļas 2. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 101. pantam”.

Lietā vērtēta tiesību norma, ar kuru atļauja Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības dome par normatīvajos aktos paredzēto budžeta pamatprasību pārkāpumiem.

Lietā ierosināta pēc atļaušanas Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes pieteikuma. Tajā norādīts, ka pieteikuma iesniegšanas atļaušana neatbilst samērīguma principam un pašvaldības principam, jo pieļautie pārkāpumi nav būtiski un kaitējums nedz pašvaldības iedzīvotājiem, nedz visai sabiedrībai nav nodarīts.

Pirmkārt, Satversmes tiesa izbeidza tiesvedību daļā par Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes atļaušanas likuma 4. panta un Pašvaldības domes vēlēšanu likuma 1. panta trešās daļas 2. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 101. pantam. Minētās likumu normas regulē pagaidu administrācijas iecelšanu un darbību un tādējādi aizskar pašvaldības iedzīvotāju pamattiesības. Tomēr pašvaldības dome nav tiesīga iesniegt Satversmes tiesā konstitucionālo sūdzību pašvaldības iedzīvotāju vārdā.

Otrkārt, Satversmes tiesa atzina, ka pašvaldībai ir pienākums savā darbībā ievērot padotību likumam un tiesībām, bet valstij – pienākums pārraudzīt, kā pašvaldība savā darbībā šo padotību ievēro. Pašvaldību pārraudzības īstenošanai paredzēti vairāki pašvaldības darbības pēckontroles līdzekļi, tostarp pašvaldības domes atļaušana. Tas ir galējais pašvaldības domes darbības tiesiskuma pēckontroles līdzeklis, kura piemērošanai ir vissmagākās tiesiskās sekas, jo tā piemērošanas rezultātā tiek atļauta demokrātiski ievēlētā institūcija.

Treškārt, Satversmes tiesa norādīja, ka pašvaldības budžets ir saistīts ar valsts budžetu un ir daļa no valsts konsolidētā budžeta. Lai gan pašvaldībai ir tiesības patstāvīgi veidot un apstiprināt savu budžetu un tādējādi ir autonomija lemt par savu finanšu pārvaldību, šo tiesību īstenošanā pašvaldībai ir pienākums rīkoties likuma ietvaros. Turklāt pašvaldībai budžeta sastādīšanā ir pienākums ievērot arī Latvijas Republikas Satversmes 66. pantā ietvertos konstitucionālos budžeta sastādīšanas principus.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa secināja, ka pieteikuma iesniedzēja ir ilgstoši un vairākkārt pārkāpusi normatīvos aktus, kas nosaka pamatprasības attiecībā uz pašvaldības budžetu. Pieteikuma iesniedzēja ir uzņēmusies saistības, kas pārsniedza tai pieejamos finanšu resursus, kā arī kavējusi valsts aizņēmuma saņemšanu, tādējādi pieļaujot jaunu zaudējumu rašanās risku. Tās rīcība varēja apdraudēt pašvaldības autonomo funkciju izpildi, radot kaitējumu gan tās iedzīvotāju, gan visas sabiedrības interesēm. Līdz ar to pieteikuma iesniedzēja ir pieļāvusi būtiskus normatīvo aktu pārkāpumus, kas bija pamats tās atlaišanai.

Visbeidzot, Satversmes tiesa uzsvēra, ka sabiedrības uzticētās funkcijas pašvaldībai ir jāpilda godīgi, efektīvi un taisnīgi, tās rīcībai ir jāatbilst likumiem. Lai gan pašvaldības dome ir demokrātiski ievēlēts pašvaldības pārstāvniecības orgāns, valstij ir piešķirti tiesiski instrumenti pašvaldības domes pārraudzībai, lai nodrošinātu to, ka pašvaldības domes rīcība atbilst likumam un iedzīvotāju interesēm. Konkrētajā gadījumā pieteikuma iesniedzējas atlaišana bija nepieciešams un samērīgs līdzeklis, lai nodrošinātu pašvaldības iedzīvotāju un visas sabiedrības interešu ievērošanu.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa atzina, ka Rēzeknes valstspilsētas pašvaldības domes atlaišanas likuma 1. pants atbilst Latvijas Republikas Satversmes 1. un 101. pantam.